

Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích

Teologická fakulta

Katedra biblických věd

Bakalářská práce

**UMĚNÍ JAKO INTERPRETAČNÍ
PROCES**

Vedoucí práce: ThLic. Adam Mackerle

Zpracovala: Ludmila Kodýtková

Obor: Náboženská výchova a etika (NVEK)

Ročník: 4.

2011

Prohlašuji, že svoji bakalářskou práci jsem vypracovala samostatně pouze s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu citované literatury.

Prohlašuji, že, v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění, souhlasím se zveřejněním své bakalářské práce, a to v nezkrácené podobě (v úpravě vzniklé vypuštěním vyznačených částí archivovaných Teologickou fakultou) elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejích internetových stránkách, a to se zachováním mého autorského práva k odevzdanému textu této kvalifikační práce. Souhlasím dále s tím, aby toutéž elektronickou cestou byly v souladu s uvedeným ustanovením zákona č. 111/1998 Sb. zveřejněny posudky školitele a oponentů práce i záznam o průběhu a výsledku obhajoby kvalifikační práce. Rovněž souhlasím s porovnáním textu mé kvalifikační práce s databází kvalifikačních prací Theses.cz provozovanou Národním registrem vysokoškolských kvalifikačních prací a systémem na odhalování plagiátů.

30. března 2011

Děkuji vedoucímu bakalářské práce ThLic. Adamu Mackerlemu
za cenné rady, připomínky a metodické vedení práce.

Děkuji všem pracovníkům Diecézního muzea Biskupství brněnského
a generálnímu vikáři Mons. Mgr. Jiřímu Mikuláškovu za poskytnutou pomoc.

Dále děkuji zástupci jezuitské kongregace Mgr. P. Miroslavu Heroldovi SI, Lic.
Th. za poskytnuté interní informace o Ignáci Viktorínovi Raabovi.

Také děkuji Bc. Olze Kezňiklové za velmi cenné připomínky k odborné výtvarné
části této práce.

Děkuji i Doc. PhDr. Ludmile Muchové za cennou radu ohledně významů
symbolů.

A nakonec děkuji svému partnerovi Petru Hubinákovi, který mi fyzicky pomohl
udržet chod naší domácnosti, jak při mé nemoci, tak i při mém studiu, a který
mne celou dobu psychicky povzbuzoval ke školní činnosti i přes nepříznivé
okolnosti v mém životě.

OBSAH

Úvod.....	5
1 Interpretace biblického textu	7
1.1 Úvod k interpretaci biblického textu.....	7
1.2 Autor.....	9
1.3 Datování.....	10
1.4 Zvláštnosti evangelia.....	11
1.5 Členění Janova evangelia	11
1.6 Analýza textu.....	13
1.7 Syntéza textu	19
2 Rozbor obrazu	20
2.1 Umění a doba – se zaměřením na malířství.....	20
2.2 Umělcův život a dílo	22
2.3 Rozbor obrazu.....	24
3 Porovnání textu a obrazu.....	28
Závěr.....	31
Seznam použitých zdrojů	32
Seznam zkratek	34
Seznam příloh.....	35
Přílohy.....	36
Abstrakt	
Abstract	

Úvod

Téma bakalářské práce – Umění jako interpretační proces - mne velmi zaujalo už při prvním shlédnutí vypsanych témat pro tento školní rok. Zájem o umění mám již od dětství, hlavně o malířská a sochařská díla starých mistrů, a zůstal mi až do dnešní doby. Moje zaujetí uměním se ještě zvýšilo s mým vstupem do řad katolické církve, což se stalo před více než deseti lety. Jak vzrůstal můj zájem o pochopení pravd katolické církve, tak přímo úměrně narůstala i má touha po studiu na teologické fakultě. A jak jsem postupně pronikala do studijních „tajů“ a souvislostí, tak jsem v sakrálním umění začala vnímat nejen provedení uměleckého díla a množství práce spojené s jeho vytvořením, ale i hluboký odkaz, jenž do něho autor vložil.

K lepšímu pochopení mi pomohlo poznání pro mne do té doby nepřiliš známého světa symbolů. Za to vděčím paní doktorce Muchové, protože její přednášky náboženské pedagogiky s upozorněním na významnost symbolů v našem životě a její kniha¹, jež se přímo věnuje tomuto tématu, mne velice oslovily a byly mi velikým přínosem.

Snad moje touha po kulturním zážitku ve všednosti obyčejných pracovních dní společně s potřebou duchovního rozjímání mne v létě 2010 dovedla na návštěvu výstavy Vita Christi – Život Kristův, jež se konala v Biskupském muzeu Brno. Tato výstava se, jak již z názvu vyplývá, zabývá životem Ježíše Krista. Velmi moc se mi líbila. Pracovníci muzea získali pro svou jedinečnou expozici nádherná umělecká díla, a to z oblasti malířství, sochařství či sakrálně prakticky použitelných věcí – např. patěna a kalich z kostela sv. Jakuba v Brně. Mezi jinými i obraz Ignáce Viktorína Raaba – Ježíšova rozmluva s Nikodémem, který mne v konečném důsledku inspiroval k této práci. Je to obraz s neuvěřitelnou hloubkou jak výtvarného provedení, tak významností odkazu, na který poukazuje.

Cílem této bakalářské práce je poskytnout srovnání biblického textu a jeho ztvárnění ve výtvarném díle. Umožnit pochopení textu i obrazu do jeho hloubky a odkazu pomocí exegeze i výtvarného rozboru. Nastínit dobu, okolnosti a vliv prostředí, jež doplňují význam a historii jak textu, tak obrazu. Poskytnout náhled, jak lze událost vyjádřit i beze slov. Případně inspirovat k podobným náhledům na jiné texty a umělecká díla.

Postup práce se analogicky vyvíjel tímto způsobem:

- Nejdříve jsem si vybrala z nabízených témat bakalářských prací téma "Umění jako interpretační proces" a domluvila se na spolupráci s vedoucím práce ThLic. Adamem Mackerlem.
- Pak jsem hledala vhodné umělecké dílo, hned z počátku jsem si vybrala malířství, které je mi nejbližší. Při výběru díla jsem

¹ MUCHOVÁ, L. *Vyslovit nevyslovitelné. Didaktika uvádění do světa symbolů.*

porovnávala jak umělecké zpracování, tak k němu odpovídající biblický text. Posuzovala jsem také dostupnost zdrojů.

- Protože výtvarných děl s náboženskou tematikou je velké množství, rozhodla jsem se pro dílo „osobního prožitku“, které jsem viděla na výstavě Vita Christi. Pro toto dílo totiž hovořily všechny mnou porovnávané faktory – výborné provedení motivu, oslovující a dobře rozebratelný biblický text, dostupnost zdrojů i obrazu. Také pro mne bylo důležité, že je to český obraz od českého autora, který ještě nebyl nikde popisován.
- V další části jsem kontaktovala Biskupské muzeum (kde se obraz v současnosti nachází), Jezuitský řád (odkud pocházel Ignác Raab) a farnost Knínice u Boskovic (která obraz vlastní). Biskupské muzeum i zástupce Jezuitů, kněz Miroslav Herold, mi vyšli ve všem, co bylo potřeba vstříc. Farnost Knínice však nikoliv.
- Dále jsem vyhledávala dostupnou literaturu, uskutečňovala schůzky s výše uvedenými zástupci, shromažďovala data a fotografie obrazu.
- V konečné části při psaní samotné práce jsem byla v živém kontaktu s Bc. Olgou Kezniklovou, která mi dělala odborný dohled nad výtvarným rozbohem.
- Celý proces jsem ukončila posledními korekturami a tiskem s vazbou.

Práci jsem zaměřovala od úvodu k první části, kde se nachází exegeze Jan 3,1–21, jež odpovídá scéně na obraze. Exegeze se skládá z úvodu, pojednání o autorovi evangelia, o jeho datování, adresátech a místě sepsání. Pak jsem uvedla zvláštnosti a členění evangelia. Dále jsem rozebrala významy slov a slovních spojení v biblickém úryvku. Následují odkazy na paralelní místa v Bibli, analýza, syntéza a aktualizace textu. Do druhé části jsem zařadila vše, co se týká obrazu jako takového – umění a doba se zaměřením na malířství, život a dílo Ignáce Raaba a nakonec rozbor jeho obrazu Ježíšova rozmluva s Nikodémem. Ve třetí části jsem umístila srovnání obrazu a textu. V závěru je pojednání o aplikaci mnou popsaného postupu na jiná umělecká díla.

1 Interpretace biblického textu

1.1 Úvod k interpretaci biblického textu

Hlavní motiv obrazu Ježíšova rozmluva s Nikodémem je výtvarně ztvárněn na základě biblického příběhu z Janova evangelia. Přesně se jedná o 3. kapitolu a její verše 1–21.

Verze textu podle ekumenického překladu Bible:

- 3,1 Mezi farizeji byl člověk jménem Nikodém, člen židovské rady.
- 3,2 Ten přišel k Ježíšovi v noci a řekl mu: „Mistře, víme, že jsi učitel, který přišel od Boha. Neboť nikdo nemůže činit ta znamení, která činíš ty, není-li Bůh s ním.“
- 3,3 Ježíš mu odpověděl: „Amen, amen, pravím tobě, nenarodí-li se kdo znovu, nemůže spatřit království Boží.“
- 3,4 Nikodém mu řekl: „Jak se může člověk narodit, když je už starý? Nemůže přece vstoupit do těla své matky a podruhé se narodit.“
- 3,5 Ježíš odpověděl: „Amen, amen, pravím tobě, nenarodí-li se kdo z vody a z Ducha, nemůže vejít do království Božího.“
- 3,6 Co se narodilo z těla, je tělo, co se narodilo z Ducha, je duch.
- 3,7 Nediv se, že jsem ti řekl: Musíte se narodit znovu.
- 3,8 Vítr vane, kam chce, jeho zvuk slyšíš, ale nevíš, odkud přichází a kam směřuje. Tak je to s každým, kdo se narodil z Ducha.“
- 3,9 Nikodém se ho otázel: „Jak se to může stát?“
- 3,10 Ježíš mu řekl: „Ty jsi učitel Izraele, a tohle nevíš?
- 3,11 Amen, amen, pravím tobě, že mluvíme o tom, co známe, a svědčíme o tom, co jsme viděli, ale vy naše svědectví nepřijímáte.
- 3,12 Jestliže nevěříte, když jsem k vám mluvil o pozemských věcech, jak uvěříte, budu-li mluvit o nebeských?
- 3,13 Nikdo nevstoupil na nebesa, leč ten, který sestoupil z nebes, Syn člověka.
- 3,14 Jako Mojžíš vyvýšil hada na poušti, tak musí být vyvýšen Syn člověka,
- 3,15 aby každý, kdo v něho věří, měl život věčný.
- 3,16 Neboť Bůh tak miloval svět, že dal svého jediného Syna, aby žádný, kdo v něho věří, nezahynul, ale měl život věčný.
- 3,17 Vždyť Bůh neposlal svého Syna na svět, aby svět soudil, ale aby skrze něj byl svět spasen.

- 3,18 Kdo v něho věří, není souzen. Kdo nevěří, již je odsouzen, neboť neuvěřil ve jméno jednorozeného Syna Božího.
- 3,19 Soud pak je v tom, že světlo přišlo na svět, ale lidé si zamilovali více tmu než světlo, protože jejich skutky byly zlé.
- 3,20 Neboť každý, kdo dělá něco špatného, nenávidí světlo a nepřichází k světlu, aby jeho skutky nevyšly najevo.
- 3,21 Kdo však činí pravdu, přichází k světlu, aby se ukázalo, že jeho skutky jsou vykonány v Bohu.“

Verze textu podle Jeruzalémské bible:

- 3,1 Mezi farizeji byl jeden člověk, jmenoval se Nikodém, židovský předák.
- 3,2 Ten v noci přišel za Ježíšem a řekl mu: „Rabbi, víme, že jsi přišel od Boha jako učitel: nikdo nemůže dělat taková znamení, jaká děláš ty, není-li Bůh s ním.
- 3,3 Ježíš mu odpověděl: „Vpravdě, vpravdě ti říkám, pokud se někdo nenarodí shůry, nemůže spatřit Boží království.“
- 3,4 Nikodém mu říká: „Jak se může člověk narodit, když je starý? Což může podruhé vejít do lůna své matky a narodit se?“
- 3,5 Ježíš odpověděl: „ Vpravdě, vpravdě ti říkám, pokud se někdo nenarodí z vody a z Ducha, nemůže vejít do Božího království.
- 3,6 Co se narodilo z těla, je tělo, co se narodilo z Ducha, je duch.
- 3,7 Nediv se, že jsem ti řekl: Musíte se narodit shůry
- 3,8 Vítr vane, kam chce, a ty slyšíš jeho hlas, ale nevíš, odkud přichází ani kam jde. Tak je tomu s kýmkoli, kdo se narodil z Ducha.“
- 3,9 Nikodém mu odpověděl: „Jak se to může stát?“
- 3,10 Ježíš mu odpověděl: „Jsi Učitelem v Izraeli, a tyto věci ti nejsou zřejmé?
- 3,11 Vpravdě, vpravdě ti říkám, my mluvíme o tom, co víme a dosvědčujeme, co jsme viděli; ale vy naše svědectví nepřijímáte.
- 3,12 Nevěříte-li, když jsem k vám mluvil o pozemských věcech, jak uvěříte, až k vám budu mluvit o věcech nebeských?
- 3,13 Nikdo nevystoupil do nebe, leč ten, jenž z nebe sestoupil, Syn člověka.
- 3,14 Jako Mojžíš vyvýšil hada na poušti, tak musí být vyvýšen Syn člověka,
- 3,15 aby každý, kdo uvěří, měl jeho prostřednictvím věčný život.
- 3,16 Neboť Bůh tak miloval svět, že dal svého jediného Syna, aby každý, kdo v něho věří, nezahynul, ale měl věčný život.
- 3,17 Neboť Bůh neposlal svého Syna na svět, aby svět soudil, ale aby svět byl jeho prostřednictvím spasen.

- 3,18 Kdo v něho věří, není souzen, kdo nevěří, je již odsouzen, neboť neuvěřil ve Jméno jediného Syna Božího.
- 3,19 A soud je takovýto: světlo přišlo na svět, a lidé měli raději tmu nežli světlo, neboť jejich skutky byly zlé.
- 3,20 Kdokoli páchá zlo, nenávidí světlo a nepřichází ke světlu, aby jeho hříšné skutky nevyšly najevo,
- 3,21 ale ten, kdo činí pravdu, přichází ke světlu, aby se zjevilo, že jeho skutky jsou konány v Bohu.²

Při porovnání textů je jasné, že smysl textu je nezměněn. Přesto je znát úprava do dnešní podoby spisovného jazyka. Hned v prvním verši si lze povšimnout, že je Nikodém nazván předákem, místo členem velerady, jak uvádí ekumenický překlad. Je to logické. Dnešní společnosti je bližší výraz předák než člen velerady, protože nezasvěcená osoba může tápat v jakém postavení se to vlastně Nikodém nacházel – v tom nejpřednějším. Dále je zajímavé, jak novější Jeruzalémská bible původní slovo „mistře“ překládá do dnes více používané formy „rabbi“ a naopak slovní spojení „amen, amen, pravím tobě“ překládá jako „vpravdě, vpravdě, ti říkám“. Jeruzalémská bible též dává přednost překladu řeckého slova „anóthen“ jako „shůry“ před „znovu“, i když má výraz oba významy. Text je tak podle mne lépe srozumitelný. Ostatní úpravy jsou již spíše stylistické.

1.2 Autor

Podle tradice je považován za autora Janova evangelia Jan syn Zebedeův, který společně s bratrem Jakubem větším, se stal jedním z dvanácti nejbližších učedníků Ježíše. Tito dva učedníci společně s Petrem byli svědky událostí, ze kterých byli ostatní apoštolové vyloučeni. V prvních hlavách Skutků apoštolů vystupuje Jan společně s Petrem. Svatý Pavel ho počítá mezi sloupy církve (Gal 2,9). Čtvrté evangelium jej však přímo nikde nejmenuje³. Odkazuje na něho pouze 21. kapitola, jež je dnes považována za dodatek k původnímu evangeliu. V druhém dovětku se totiž píše: „To je ten učedník, který vydává svědectví o těchto věcech a který je zapsal; a my víme, že jeho svědectví je pravdivé.“ (Jan 21,24)⁴. Už samotné množné číslo v tomto citátu vyvolává dojem, že je text dopsán jeho učedníky a následovníky. S největší pravděpodobností již po smrti pisatele, který do té doby vystupoval jako anonymní autor. Můžeme se jen domnívat, že tento dodatek mohl být dopsán, buď z úcty k autorovi a nebo jako potvrzení věrohodnosti evangelia, případně obojího⁵. Ze zmiňovaného citátu by sice opět nebylo zřejmé o koho se jedná, ale je to jasný odkaz na předchozí odstavce – Rozhovor s Šimonem Petrem⁶ (Jan 21, 15–23), kde je též pojednání o učedníku, kterého Ježíš miloval, ten který seděl při večeři po

² Srov. *Jeruzalémská bible* – s. 198–200

³ Srov. PETRŮ, O.M. *Nový zákon*, s. 305–307

⁴ Srov. *Bible – písmo svaté Starého a Nového zákona /včetně deuterokanonických knih/*, s. 90–91

⁵ Srov. *Jeruzalémská bible* – s. 198–200

⁶ Srov. *Bible – Písmo svaté Starého a Nového zákona /včetně deuterokanonických knih/*, s. 112

jeho boku a který se ho tehdy otázal: „Pane, kdo tě zrazuje?“ (Jan 21, 20)⁷. Při znalosti informací o svatém Janovi, apoštolovi, není pochyb, že je tímto učedníkem myšlený právě on⁸.

Bohužel dnes těžko můžeme s naprostou jistotou tvrdit, že Jan napsal evangelium vlastnoručně. Neexistuje žádný důkaz, jenž by to přímo vylučoval, ale podle formy evangelia lze soudit minimálně na pozdější již zmiňované doplňování v následujících letech. Není vyloučen zásah již druhé generace učedníků, a proto se k sv. Janovi jako autorovi tohoto evangelia dnešní biblisté vyjadřují spíše skepticky⁹.

V uspořádání evangelia narážíme na nesnáze se sledem kapitol 4, 5, 6, 7, 1–24; anomálie tkví v tom, že kap. 15–17 následují po rozloučení v 14, 31; existence úryvků vybočujících z kontextu, jako např. 3, 31–36 a 12, 44–50. To vše při dnešních znalostech podporuje myšlenku, že konečná forma evangelia je patrně výsledkem postupného vypracovávání. Jsou tam obsaženy prvky z různých historických dob, úpravy, dodatky a rozmanitá redakční zpracování téhož poučení. Z toho lze usuzovat, že celé dílo v jeho přibližně konečné podobě, jak jej známe dnes, s největší pravděpodobností původní autor sám neprezentoval. Podle většiny biblistů lze předpokládat, že existoval základ spisu (třeba i sepsaný samotným Janem) a pak do tohoto „konceptu“ jeho učedníci vložili další fragmenty, kterým přikládali takovou důležitost, že je chtěli uchovat ve známosti pro další generace. Podle zaznamenaných událostí se tak nejspíše stalo až po autorově smrti, jak jsem již zmiňovala v pojednání o dodatku v 21. kapitole¹⁰.

1.3 Datování

Ani v datování vzniku evangelia nejsou všichni biblisté zajedno, ale nejspíše se tak stalo na konci prvního století či přelomu prvního a druhého století, protože zmínky s odkazy na ně jsou již z první poloviny druhého století. V této době zná toto evangelium celá řada autorů a užívá ho ve svých spisech – svatý Ignác z Antiochie, autor Šalomounových Ód, Papiáš, svatý Justin, svatý Klement Římský. Je to důkaz, že již tehdy mělo evangelium autoritu apoštolského spisu. První jasné svědectví pochází od svatého Ireneje, asi z roku 180: „*Nakonec zveřejnil evangelium také Jan, učedník Páně, právě ten, který spočíval na jeho prsou, udělal to během svého pobytu v Efesu.*“ Skoro v té samé době připisují výslovně čtvrté evangelium apoštolu Janovi Klement Alexandrijský, Tertulian a kánon Muratoriho¹¹.

⁷ Srov. *Bible – Písmo svaté Starého a Nového zákona /včetně deuterokanonických knih/, s. 90–91*

⁸ Srov. PETRŮ, O.M. *Nový zákon*, s. 305–307

⁹ Srov. PETRŮ, O.M. *Nový zákon*, s. 305–307

¹⁰ Srov. *Jeruzalémská bible* – s. 188–200

¹¹ Srov. *Jeruzalémská bible* – s. 188

1.4 Zvláštnosti evangelia

Evangelium svatého Jana lze podle požadavků z knihy Skutků 1,8n. právem nazývat „apoštolským“. V Janově díle jsou však naprosto pro toto evangelium typické rysy, které jej zřetelně odlišují od ostatních tří evangelií, zvaných synoptická. Na celém díle je zřejmé, že autor (ať jím již byl kdokoli) velmi silně podléhal vlivu myšlenkového proudu, jehož povahu vysvětlují nedávno objevené esénské dokumenty z Kumránu. Sekta esenců svým smýšlením a názory velmi ovlivnila některé židovské kruhy. Zvláštní význam je zde věnován poznání, což ovlivnilo vyjadřování natolik, že řeč značně připomíná a tím vlastně předznamenává slovník pozdější gnóze. Projevuje se zde určitý dualismus, a to prostřednictvím protikladů: světlo – tma, pravda – lež, anděl světla – anděl temnoty (Beliar), apod. Právě v Kumránu se v eschatologické perspektivě obzvláště zdůrazňovala mystika jednoty a nezbytnost pravé lásky. S veškerými těmito náměty se setkáváme i v Janově evangeliu, jsou velmi typické pro židovsko-křesťanskou společnost té doby.

Janovo evangelium je také zvláštní v tom, jak přistupuje ke všem v něm zmiňovaným událostem. Z dnešního pohledu se nám může tento způsob zdát, jako že autor chce, naproti synoptikům, lépe osvětlit smysl Ježíšova života, jeho skutků i slov s jejich významy. Události Ježíšova života jsou „znameními“, jejichž smysl se z počátku učedníkům neprojevil, dost často jej naprosto správně nechápali a stal zřejmým až po Kristově zmrtvýchvstání (např. Jan 2,22; Jan 12,16; Jan 13,7). Velké množství slov mělo svůj veliký duchovní odkaz, který původně nebyl zřejmý (např. 2,19n.). Důležité jsou i pasáže o seslání Ducha svatého, který učedníkům připomene a ozřejmí některé skutečnosti a promluvy z Ježíšova života. Ti pak toto „procitnutí“ zaznamenávají ve svých spisech. Janovo evangelium má více než synoptikové kultovní a svátostný charakter. Život Ježíše je zde uspořádán podle židovského liturgického života. Ježíš totiž pronáší své nejvýznamnější promluvy a koná zázraky ve spojitosti s hlavními svátky¹².

1.5 Členění Janova evangelia

Podle ekumenického překladu Bible

Prolog, Jan 1,1–18

Úvod: Svědkové, Jan 1,19–51

Viděli jsme jeho slávu, Jan 2,1–6,71

a) Předehra, Jan 2,1–25

b) Přišel do vlastního – ve svém slovu (Pravda), Jan 3,1–4,42

c) Přišel do vlastního – ve svých dívech (Život), Jan 4,43–6,71

Jeho vlastní jej nepřijali, Jan 7,1–12,50

Odcházím ze světa a jdu k Otci, Jan 13,1–21,25

a) Slova učedníků, Jan 13,1–16,33

b) Velekněžská modlitba, Jan 17,1–26

c) Utrpení a smrt, Jan 18,1–19,42

¹² Srov. *Jeruzalémská bible* – s. 184

- d) Zmrtvýchvstání, Jan 20,1–31
- e) Dodatek: Zjevení na Tiberiádském jezeře, Jan 21,1–25

Podle Jeruzalémské bible

Prolog, Jan 1,1–18

Ježíšovo působení – Jan 1,19 – 12,50

- a) Zvěstování nového řádu věcí, Jan 1,19 – 4,54; první týden veřejného působení; události, v jejichž středu stojí první Velikonoce.
- b) Druhý svátek – jednoho sobotního dne v Jeruzalémě: první projev odporu proti zjevení Jan 5,1–47.
- c) V Galileji, druhé Velikonoce: další projevy odporu proti zjevení, Jan 6,1–71.
- d) Svátek Stánků: velké mesiášské zjevení; rozhodný odpor, Jan 7,1 – 10,21.
- e) Svátek Posvěcení chrámu: odpůrci se rozhodují Ježíše zabít, Jan 10,22 – 11,54.
- f) Zakončení Ježíšova veřejného působení a události bezprostředně předcházející posledním Velikonocům, Jan 11,55 – 12,50.

Ježíšova Hodina. Velikonoce Božího Beránka – Jan 13,1 – 21,25

- a) Ježíšova poslední večeře s učedníky, Jan 13,1 – 17,26.
- b) Utrpení, Jan 18 – 19.
- c) Vyprávění o vzkříšení a blahoslavenství víry, Jan 20,1–29.
- d) První závěr evangelia, Jan 20,30n.
- e) Epilog, Jan 21,1–25 – ohlášení života Církve a očekávání Ježíšova návratu.

Při porovnání textu je zřejmé, že ekumenický překlad bible rozdělil Janovo evangelium na pět hlavních částí. Oproti tomu Jeruzalémská bible rozděluje text pouze na tři. První část – Prolog – je u obou překladů ve stejném rozmezí (Jan 1,1–18). Jeruzalémská bible má první část označenou jako "Ježíšovo působení" v rozsahu 1,19–12,50. Tomu odpovídají v ekumenickém překladu "Úvod: Svědkové" (Jan 1,19–51), "Viděli jsme jeho slávu" (Jan 2,1–6,71) a "Jeho vlastní jej nepřijali" (Jan 7,1–12,50). Druhé části Jeruzalémské bible "Ježíšova Hodina. Velikonoce Božího beránka" (Jan 13,1–20,31) odpovídá kapitola ekumenického překladu "Odcházím ze světa a jdu k Otci" (Jan 13,1 – 21,25). Základní rozdíl je tedy v tom, že Jeruzalémská bible předkládá první část sjednocenou pod názvem "Ježíšovo působení" (Jan 1,19–12,50) tam, kde stejný rozsah rozděluje ekumenický překlad na tři části. V ekumenickém překladu se Ježíšova rozmluva s Nikodémem nachází v třetím oddílu „Viděli jsme jeho slávu“ v podkapitole „Přišel do vlastního – ve svém slovu (Pravda). V Jeruzalémské bibli se nachází v části „Ježíšovo působení“, „První týden veřejného působení“.

1.6 Analýza textu

Jan 3,1–21 je podle kanonického překladu Bible označován jako Rozmluva s Nikodémem. V textu je vidět, že jde opravdu o rozhovor, kdy jsou pokládány jak otázky, tak jsou k nim (většinou) přiřazeny odpovědi. Vystupují v něm dvě základní postavy: Ježíš a Nikodém¹³. O dalších osobách se v textu nepíše. Z dnešního pohledu ale nelze přesně určit, zda jde o rozhovor skutečný, či uměle vytvořený v rámci tehdejší potřeby podkladu pro „katechismus“. Podle Farkaše pochází teologie této periody z židovsko-palestinského a nebo raně židovsko-helénistického prostředí. I z tohoto důvodu není možné tuto periodu jednoduše pokládat za křesťanskou křestní homilii z konce 1. st., jak to předpokládají někteří interpreti, ale ani za jednoduchou „reprodukcí“ rozhovoru přibližně z roku 28, kdy se Ježíš setkal s Nikodémem. Bohužel z textu nevyznívá, jaké stanovisko Farkaš přesně zastává.¹⁴

Proto považujeme za základ pouze Ježíše a Nikodéma. V Jan 3,2 se dozvídáme, že Nikodém „přišel k Ježíšovi v noci“. Tuto skutečnost můžeme vykládat jako to, že měl strach o své společenské postavení, ale i tak, že „židé“ rozmýšleli o duchovních věcech hlavně v noci, když byl všude klid. Zároveň i jako upřímné hledání a v janovském významu můžeme pokládat noc i za tmu Jan 13,30. Nikodém jde sice v noci, ale hledá světlo. A dokonce celý jeho rozhovor s Ježíšem směřuje k větě „Ale kdo koná ...“ (Jan 3,21). Slovní spojení *přišel v noci* vyjadřuje jak běžné fyzické přiblížení, tak se u Jana používá i jako dynamické vyjádření počátku víry u toho, kdo se přibližuje k Ježíšovi. Což by bylo možné povědět v teologické terminologii jako *initium fidei* – zárodek víry. Takový počátek způsobuje podle Jana Ježíšova moc, citace Jan 12,32, a moc Otce, Jan 6,44. Je možné v našem textu najít i spojení s posledními verši, kdy je přítomna myšlenka „jít či nejít na světlo“, „věřit či nevěřit“.¹⁵

Na textu nás upoutá to, že i když jeho jedinými postavami jsou pouze Ježíš a Nikodém, tak je na některých místech jednotné číslo změněno v množné. K tomuto jevu dochází již v počátku, kdy Nikodém říká: „*Mistře, víme, že jsi učitel, který přišel od Boha. Neboť (...)*“¹⁶. Ihned je zřejmé, že toto přesvědčení neříká jen sám za sebe. Pak ale existují dvě verze výkladu, že buď mluví za sebe a několik dalších farizejů¹⁷ / lidí kolem sebe, kteří se s ním na tomto faktu shodují. Nikodémova slova naznačují, že jeho cesta za Ježíšem je obdobou cesty mnohých v Jeruzalémě, kteří za ním přicházejí a věří v jeho

¹³ Nikodém patřil mezi farizeje a členy židovské velerady. Poprvé se s ním setkáváme v této části – Ježíšova rozmluva s Nikodémem. Později se veřejně přikláněl na stranu Ježíše a jeho učedníků, když jej nepřímě obhajoval (viz Jan 7,50–52) a nakonec jej pomáhal i pohřbívat (viz Jan 19,39).

¹⁴ Srov. FARKAŠ, P. *Vybrané periody z Evanjelia podľa Jána*, s. 57

¹⁵ Srov. FARKAŠ, P. *Vybrané periody z Evanjelia podľa Jána*, s. 58

¹⁶ Nikodém blíže nespecifikuje, za koho Ježíše považuje, ale podle oslovení možná za učitele, mistra, možná i za někoho jako proroka. Podle dialogu ale ještě nepoznal, že je Ježíš očekávaný Mesiáš.

¹⁷ **farizeové** (v době Ježíšově) = **znalci zákona** = tvůrci židovského práva v posvátné i ve světské oblasti (VON ALLMEN, J. – J. a kol. *Biblický slovník*, s. 347. = „nábožensko-politická strana, v jistém smyslu sekta, která stroze naléhala nejen na zachování Zákona, nýbrž i jeho ústní tradice, jak oni tomu učili, opírajíce se o podání předků.

jméno pro znamení, která vykonal. (Jan 2,23–25) A nebo text může být pojat tak, že je zástupcem celého izraelského národa¹⁸. K podobné změně dochází i v opačném případě, kdy se Ježíš ohrazuje: *"Amen, amen, pravím tobě, že mluvíme o tom, co známe, a svědčíme o tom, co jsme viděli, ale vy naše svědectví nepřijímáte. Jestliže nevěříte, když jsem k vám mluvil o pozemských věcech, jak uvěříte, budu-li mluvit o nebeských?"* (Jan 3,11). Ježíš v úryvku mluví za sebe a své učedníky, proto používá množné číslo. Ale lze i předpokládat, že se svým výrokem odvolává také na činnost předchozích proroků. Pozemskými věcmi Ježíš nejspíše myslí věci výše popsané – např. křest, znovuzrození z vody a Ducha, protože jsou to sice věci duchovní, ale odehrávají se ještě na zemi. Kdežto nebeskými věcmi nejspíše myslí věci, jež se týkají tajemství vnitřního života samotného Boha.¹⁹

Téměř každý prvek Nikodémova oslovení nalezneme v některém z dřívějších vyznání víry v Ježíše.

Například:

- První učedníci Ježíše oslovili „Rabbi“ („Mistře“) – Jan 1,38 a po určité době s ním strávené sebevědomě prohlašovali „našli jsme“ – Jan 1,41.45.
- Natanael věřil, že Ježíš byl rabbi/mistr, syn Boží a král Izraele, na základě Ježíšova zázračného vědění – Jan 1,49.
- A mnozí v Jeruzalémě za Ježíšem přicházeli kvůli znamením, která konal – Jan 2,23.
- Nikodém se řadí po bok těchto prvních věřících nepevné víry, jde však dál, když přijímá, že Ježíš je učitel od Boha a že znamení, která koná, jsou známkou toho, že Bůh je s ním, což je pocta, která je vyhrazena jen největším postavám Izraele – Ex 3,12 – Mojžíš a Jer 1,8 – Jeremiáš.²⁰

Jakkoli však bylo Nikodémovo první vyjádření o Ježíšovi neúplné, dochází zde k posunu od otevřeného nepřátelství vůči Ježíšovi ze strany „židů“, kteří odmítají jeho slovo (Jan 2,18–20). Tady nedochází k žádnému odmítnutí, k žádnému konfliktu. Nikodém pouze volí přístup k Ježíšovi, ale omezuje ho známost definic a zařazení, které ve své mysli nedokáže překonat. Proto jej má přesně určeného a oslovuje ho „Rabbi“ a považuje ho za učitele od Boha. Dialog se vyvine z pozitivního, ale poněkud omezeného chápání Ježíše.

Lidé jako Nikodém se ztotožňují s definicemi, které znají až příliš dobře. Chtějí, aby někdo potvrdil představy pevně zakořeněné v hlavách odborníků. Zjevení se jim jaksí bezděčně stalo určitým druhem technologie.²¹

Ježíš se ve své odpovědi snaží stavět na tomto omezeném chápání. Danou věc dovysvětluje pouze někdy, až když se posluchač znovu doptává či projevuje naprosté nepochopení. V Janově evangeliu je mnoho dvojznačných

¹⁸ Srovnej MOLONEY, F. J. *Sacra Pagina Evangelium podle Jana*, s. 123

¹⁹ Srov. PETRŮ, O.M. *Nový zákon*, s. 323

²⁰ Srov. MOLONEY, F. J. *Sacra Pagina Evangelium podle Jana*, s. 118

²¹ Srov. MOLONEY, F. J. *Sacra Pagina Evangelium podle Jana*, s. 119, který cituje Bishopa

slov²², která dávají ještě další význam celému textu. Mnohdy také proto docházelo k omylům a špatnému porozumění, když posluchači vzali proslov doslova a nehledali další význam (srov. Jan 4,10–15; 20,19–22; 12,32–34). *Významné je, že Ježíš neupozorňuje své posluchače na jejich nesprávné chápání. Na nich zůstává učinit osobní rozhodnutí o víře. Janovský dualismus a Janovská nedorozumění lze částečně vysvětlit všeobecným vlivem prostředí.*²³

V Jan 3,3.5 se zmiňuje Boží království, což je pro Jana, na rozdíl od synoptiků, výjimečné²⁴. Pojem království, stejně jako král, nebyl pojmem pro Izraelity neznámým. Izraelská tradice však mimo jiné pracovala i s verzí, že Boží království bude nastoleno již zde na zemi. A to právě příchodem Mesiáše. Podle nich mělo mít království hranice, pozemského krále, vojska a pod. Předpokládali, že Mesiáš bude jako nový král, který vyvede Izraelity z područí (v té době) Římanů. Očekávali jeho moudrost a statečnost jako u svých předků, např. Davida a Šalamouna. A jelikož byli blízce spjati s Bohem, tak jim pojem Boží království přišel přirozený a srozumitelný. Avšak u některých Izraelců dochází k rozčarování, když Ježíš, kterého mnozí pokládají podle jeho skutků za Mesiáše, sice hlásá Boží království, ale v odlišné verzi než jim byla v tradici předávána.

Podle slov Ježíše je pro vstup do Božího království požadována lidská zkušenost z „vody“ a zkušenost „Ducha“. Jedná se tedy o dar. Dar „shora“ je nezbytným předpokladem pro spatření a přístup do tohoto království. To se shoduje se vším, co bylo dosud řečeno; víra v Ježíše není pouze výsledkem odpovědi ze strany člověka. Přerod v Boží děti, v důsledku iniciativy ze strany Boha, je již oznámen v Prologu. To, že jsme se stali Božími dětmi, je důsledkem víry a přijetí Ježíše (Jan 1,12–13). Vzniká tím i historická zkušenost, která spojuje toto zrození z „vody“ s darem Ducha. Takže ústředním bodem zůstává křest, ale ne pouze „vodou“, jak jej konal Jan Křtitel (Jan 1,31). Jan Křtitel byl svědkem toho, který byl mezi nimi, kterého však neznali a který bude křtít „Duchem svatým“ (Jan 1,33). Znovuzrození shora se proto projevuje pokračováním křtu „vodou“, nyní zdokonaleným křtem Ducha, který dává Ježíš. Jak veliký musel být vnitřní boj Nikodéma v okamžiku, kdy již pochopil nové zrození, ale po smrti Ježíše „Izraelské Boží království“, jak bylo obecně očekáváno, nenastalo. A přitom i on věřil, že je s Ježíšem Bůh, protože by jinak nemohl konat zázraky, které vykonával. Již v okamžiku tohoto rozhovoru musel být nutně zmaten, možná právě proto přišel za Ježíšem. Podle Nikodémova výroku v Jan 3,2 se domnívám, že jej mohla tížit i ta známá otázka: „Jsi Mesiáš²⁵?“ Teoreticky si ale také mohl myslet jen to, že je Ježíš „pouze“ učitel či

²² *K nejnápadnějším znakům Janova evangelia patří jeho „dualistický jazyk“, tzn. jazyk, k jehož charakteru patří protikladné pojmy. Pomocí tohoto jazyka vyjadřuje své osobité pojetí člověka a světa.* (PORSCH, F. *Evangelium sv. Jana*, s. 39)

²³ Srov. PORSCH, F. *Evangelium sv. Jana*, s. 40

²⁴ *království Boží* = Boží království

– v evangeliu Matouše, jež je „katechezí pro židy“ - se tím vyhýbá vyslovení Božího jména.

SZ často o Bohu mluví jako o králi všech národů, a proto příměr Boží království zastupuje přítomnost Boha a naši blízkost u něho. (srov. PETRŮ, O. M. *Nový zákon*, s. 22)

– u synoptiků se toto spojení vyskytuje často, u sv. Jana jen v této kapitole.

– u Jana „království Boží“ je totožné se spojením „věčný život“ nebo „život“.

²⁵ Mesiáš – hebrejsky Mašiach = pomazaný (králové a velekněží bývali pomazáni olejem)

v lepším případě prorok, na což by ukazovalo oslovení. Podle stylu hovoru a podle dalších postojů Nikodéma k Ježíšovi v dalších kapitolách Janova evangelia (7,50; 19,39) lze soudit, že nepatřil mezi zákonodárce, kteří se pokoušeli Ježíše nacytat. On si prostě za Ježíšem přišel některé věci vyjasnit.

V Jan 3,8 se ještě dostáváme k přirovnání k větru. Je to velmi výstižné přirovnání (respektive i slovní hříčka, protože v řečtině slovo *to pneuma* lze použít pro *vítr* i *Ducha*)²⁶. Vítr vane, kam chce a Duch zase koná, co chce. Je na člověku i tomto světě nezávislý. Již v první knize Mojžíšově se píše: „...Ale nad vodami vznášel se Duch Boží.“(Gn 1,2). Duch Boží je tvořivý a aktivní. I člověku Bůh vdechl „ducha“ (Gn 2,7), který se po „doteku“ Božího Ducha přeměňuje/přerouje do nového „ducha“, jenž člověka inspiruje k uskutečňování Boží vůle. A protože se tím člověk stává „Božím nástrojem“, tak i on se nemá nechávat ovládat lidmi a světem (s Boží pomocí se stává „nepsoutaný“, stejně jako se nedá spoutat vítr).

Porsch soudí, že: „*Tento Duch stojí proti „tělu“ jako oživující, obnovující moc. Neexistuje mezi nimi žádný vztah, žádné porozumění, žádná komunikace, neboť tělesný člověk nemůže porozumět nadpřirozeně duchovním věcem, jak to výstižně vyjádřil Pavel: „jsou mu (tzn. tělesnému člověku) bláznovstvím a nemůže je chápat, protože se dají posoudit jen Duchem“ (1Kor 2,14; srov. Řím 8,1–17)*“.²⁷

Ve verších Jan 3,3.5.11 se setkáváme se slovním zdůrazněním, kdy je dvakrát použito slovo "amen". Ve verších Jan 3,3.5 je ho použito k vyzvednutí důležitosti toho, co za slovním spojením následuje. Kdežto ve verši 3,11 se tato slova vykládají jako závěr rozhovoru s Nikodémem, neboť Ježíš k Nikodémovi vždy hovoří v jednotném čísle. Pak ale ve stejné větě přechází do množného čísla, jehož užití přechází do 12. verše a přímá řeč určená Nikodémovi mizí. Moloney to nazývá „přemostění“. Nikodém zůstává přinejmenším v pozadí a naslouchá Ježíšově krátké řeči. Viz schéma:

Schéma úryvku podle Moloneyho:

Vv. 1–2a: Scéna se odehrává v noci a vystupují v ní dvě postavy: Ježíš a Nikodém.

Vv. 2b–11/12: Rozhovor mezi Ježíšem a Nikodémem:

I. V. 2b: Nikodém oslovuje Ježíše a přitom vyjadřuje, za koho ho pokládá

II. Vv. 3–8: Ježíšovo učení o znovuzrození z Ducha – Nikodémovo neporozumění (v.4) umožňuje Ježíši, aby svoje učení rozvinul.

III. Vv. 9–10: Nikodémova závěrečná slova ukazují na jeho neschopnost porozumět Ježíšovu učení, tak Ježíš odpovídá přímo.

– do řečtiny překládáno jako Christos – odtud Kristus

– hlasatel, šířitel nějaké myšlenky, vykupitel, zachránce v bibli předpovězený a Židy očekávaný spasitel národa

²⁶ Srov. MOLONEY, F. J. *Sacra Pagina Evangelium podle Jana*, s. 119

²⁷ PORSCH, F. *Evangelium sv. Jana*, s. 36

IV. Vv. 11–12: Přemostění: Ježíš nejprve oslovuje Nikodéma, čímž setkání s Nikodémem uzavírá, následně však oslovuje širší publikum, zahajuje tak řeč uvedenou ve vv. 11–21.

Vv. 11/12–21: Ježíšova řeč:

I. Vv. 11–12: Přemostění: Ježíšova slova uzavírají vv. 1–12 a zahajují vv. 11–21.

II. Vv. 13–15: Zjevení nebeských věcí v Synu člověka, který sestoupil z nebe.

III. Vv. 16–21: Spása či odsouzení, které plynou z přijetí či odmítnutí tohoto zjevení.²⁸

Porsch v neobvyklém „my“ (v Jan 3,11) spatřuje svědectví obce, která se staví na stranu Ježíše. Podle něho je nápadné, že se již dále nemluví o narození z Ducha, ale je zmiňováno svědectví, víra a věčný život. Znamená to tedy to, že Ježíš již konkrétně mluví o záležitosti, o kterou opravdu jde: „o životě skrze víru ve svědectví toho, který se zjevuje“²⁹. Dále ještě k Jan 3,12 poznamenává, že lze těžko porozumět, co je přesně míněno „pozemskými“ a „nebeskými“ věcmi, o kterých se teprve Ježíš chystá mluvit. Podle posloupnosti textu proto vyvozuje, že „narození z Ducha“ lze přiřadit ještě k věcem „pozemským“, kdežto řeč o Ježíšově smrti a „vyvýšení“ by měla patřit k věcem „nebeským“.³⁰

V Jan 3,10 se dostáváme k větě „Ty jsi učitel Izraele, a tohle nevíš?“. Ježíš se zde podivuje, že znalec zákona neví, jak má dojít k obnově duše člověka. Protože však Ježíš znal židovské zákony, znal jejich výklad farizeji a zároveň věděl, že jím mnozí z farizejů opovrhují, lze usuzovat, že věta mohla být myšlena ironicky.³¹

V Jan 3,13 Ježíš říká: „Nikdo nevstoupil na nebesa, leč ten, který sestoupil z nebes, Syn člověka. Nejspíše se jedná o narážku na Ježíšovo nanebevstoupení, které ukáže jeho původ.“³² Petřů to vysvětluje následujícím způsobem: „Nikdo jiný nemůže znát Boží tajemství, aby o nich mohl ze své autority poučovat, kromě Božího Syna, který je od věčnosti u Boha a sestoupil na zem svým vtělením.“³³ Podle Porsche je tento verš vyjevením „jedinečnosti a spolehlivosti Ježíšova svědectví. Jedině Ježíš, Syn člověka, je bezprostředním „očitým svědkem“ nebeských věcí a jedině on může odtud přinést spolehlivou informaci. (srov. Jan 1,18) Jedině on, který pochází z nebeského Božího světa, se tam také může vrátit.“³⁴

V první části Jan 3,14 „Jako Mojžíš vyvýšil hada na poušti...“ Ježíš hovoří o tom, jak Mojžíš na poušti po exodu z Egypta (srov. Nm 21,8–9) vyzvedl

²⁸ Srov. MOLONEY, F. J. *Sacra Pagina Evangelium podle Jana*, s. 116

²⁹ PORSCH, F. *Evangelium sv. Jana*, s. 37

³⁰ PORSCH, F. *Evangelium sv. Jana*, s. 37

³¹ Srov. MOLONEY, F. J. *Sacra Pagina Evangelium podle Jana*, s. 125

³² Srov. *Jeruzalémská bible* – s. 201

³³ Srov. PETRŮ, O.M. *Nový zákon*, s. 321 – přímá citace

³⁴ PORSCH, F. *Evangelium sv. Jana*, s. 37

bronzového hada na standartu a pohled lidu na něj zachraňoval Izraelity od smrti hadím uštknutím. Ti byli posláni Hospodinem jako trest, aby se lid opět obrátil k Bohu a to i přesto, že strádal na poušti.

Druhá část Jan 3,14 „... musí být vyvýšen Syn člověka³⁵“, je paralelou k Nm 21,8–9, kdy bude vyvýšen Ježíš pro spásu všech, kdo budou upírat svůj pohled ke kříži. Stejně jako u slova „anóthen“, je potřeba brát v úvahu i další význam (viz kapitola 1.1), je toto nutné i u řeckého slova „hypsóthenai“. Toto slovo znamená v našem kontextu jak fyzické vyzvednutí Ježíše přibitého na kříži, tak jeho oslavení při vzkříšení a nanebevstoupení.

Moloney shrnuje Jan 3,16–21 jako téma o spáse a odsouzení. Je tam zmiňována důležitá možnost věčného života a spásy (Jan 3,16–17), která se skrývá ve smrti Ježíše Krista. Touto skutečností se tak projevuje zachraňující Boží láska. Ve Jan 3,16 Ježíš naznačuje nesmírnost Božího láskyplného daru – Bůh dává svého jediného Syna za záchranu lidí. Tady se připomínají přísliby Prologu (srov. Jan 1,12–13). Jenže tento dar navozuje otázku soudu – Syn je dán, aby byl svět spasen, a nikoli odsouzen. *Zde se poprvé v příběhu vyskytují janovské výrazy krinein – soudit, krisis – soud. Spojení skutečné eschatologie s teologií sebeodsouzení je jedním z příspěvků čtvrtého evangelia křesťanskému myšlení. Člověk nečeká na konec věků (tradiční eschatologie) na návrat Syna člověka, který vykoná poslední soud (srov. Mt 25,31–46).*³⁶ Avšak soud se uskuteční – vychází z přijetí či odmítnutí jedinečného zjevení Boha, ke kterému dochází skrze Krista. Víra vysvobozuje z odsouzení a dává svobodu k životu, nevíra vede k odsouzení a ke smrti (Jan 18). Ani Syn, ani Otec nevystupují v roli soudce. Odmítnutí víry s sebou přináší odsouzení projevující se zlými skutky a přítomností temnoty (Jan 18–19). Soud probíhá nyní, kdy se člověk setkává se zjevením Otce v Synovi. Janovská uskutečněná eschatologie klade důraz na odpověď člověka, ne na svrchované jednání Boha.³⁷

V Jan 3,19–21 se objevuje pojednání o světle, které lze pojmout doslova – pokud konáme něco zlého, o čem nechceme, aby se někdo dozvěděl, tak se schováváme (nemusíme přímo ve tmě, ale je spíše myšleno v ústraní). Pokud ale konáme něco dobrého, tak to vykonáváme veřejně. Druhý význam samozřejmě poznáme z nepřímého odkazu na Prolog Janova evangelia, kdy je Ježíš přirovnávám ke Světlu. Proto z textu vyplývá, že sice Ježíš (Světlo) přišel na svět, aby jej zachránil, ale ne všichni konají dobro nebo jsou ochotni se obrátit, aby chtěli přijít do blízkosti Ježíše (Světla). V této části se i odráží gnostické nahlížení – světlo – dobro – Bůh – život x tma – zlo – ďábel – smrt.

³⁵ Syn člověka – Ježíš často toto pojmenování sama sebe používal, je to odkaz na Dan 7,13–14

³⁶ Srov. MOLONEY, F. J. *Sacra Pagina Evangelium podle Jana*, s. 127

³⁷ Srov. MOLONEY, F. J. *Sacra Pagina Evangelium podle Jana*, s. 127

1.7 Syntéza textu

Celý text se skládá z rozhovoru Nikodéma s Ježíšem. Význam tohoto textu je v tom, že vlastně poukazuje na důležité body křesťanské víry – křest, dar Ducha svatého, ukřižování a oslavení Ježíše, možnost vykoupení a to, že je to všechno důsledkem Boží lásky k lidem.

Podle Farkaše je velikost Nikodéma v jeho upřímnosti a poníženosti. Vzhledem k jeho společenskému postavení je vysoko nad Ježíšem, a přesto je to on, kdo jde za Ježíšem. Mohl Ježíše pozvat do svého domu, jak to udělalo dost zákoníků a vysoko postavených lidí. Nikodém se však chová pokorně a když mu tedy nejsou některé věci jasné, tak se za Ježíšem vydává on sám. Stává se tak učitelem pro všechny a po všechny časy. Bez skromnosti a pokory se člověk nemůže dobrat k víře.³⁸

Už v prologu bylo vyjádřeno, že v nadpřirozeném pořádku byl nejdříve život – 1,4 a světlo bylo vyzařování tohoto života. Život byl v Ježíši a tento milující život byl nasměrovaný k Otci, ale ne jen k němu; i ke světu a k lidem v tomto světě. Láska totožná s milosrdenstvím září jako světlo, ale zkušenost je důkazem toho, že nepřitahuje každého.

Janovský pojem pravdy se vztahuje právě na etické konání. Vztahuje se na naše skutky, takže když konáme dobro, tak to Jan vyjadřuje jako konání pravdy.

V Janově myšlení skutky není možné oddělit od víry a důvěry. Víra v Ježíše vůbec nevyklučuje život podle přikázání, ba právě naopak – citace 1Jan 5,2 I text Jan 14,21 připomíná starozákonní přikázání z Dt 11,1. Svatý Jan nehovoří nic o výsledku rozhovoru s Nikodémem. Kdo by byl vymýšlel tento rozhovor, jistě by si nebyl dal ujít závěr o vítězství Ježíše nad vzdělaným mužem v Jeruzalémě. Svatému Janovi ale stačí holá pravda.³⁹

Při čtení tohoto textu můžeme dojít k závěru, že Nikodém se ptá, jaké jsou podmínky ke vstupu do Božího království. Ježíš na to odpovídá: nový život, nové narození.⁴⁰ Z čehož vyplývá, že základem je křest a duchovní proměna člověka, ke které nelze dojít bez pokory a důvěry. Velmi důležité je i připomenutí významnosti odpovědi člověka na Boží výzvu k obrácení. A ze všeho nejdůležitější poukázání na neskutečně velikou Boží lásku k lidem.

³⁸ Srov. FARKAŠ, P. *Vybrané periody z Evanjelia podľa Jána*, s. 58

³⁹ Srov. FARKAŠ, P. *Vybrané periody z Evanjelia podľa Jána*, s. 64

⁴⁰ Srov. PETRŮ, O.M. *Nový zákon*, s. 319

2 Rozbor obrazu

2.1 Umění a doba – se zaměřením na malířství

Raabova tvorba spadá historicky do období, kterému je běžně přiřazován umělecký sloh rokoko. Toto zařazení je ovšem velmi nepřesné, a to jak z důvodu rozdílného uměleckého a historického vývoje v různých částech Evropy, tak z důvodu nejednotného názoru uměnovědné literatury na barokní a rokokový sloh. Setkáváme se s názorem, že rokoko je pouze součástí barokního slohu, jeho pozdní podobou. Jiné zdroje uvádějí rokoko jako samostatný umělecký sloh. Tento rozpor je ale opět zjevně dán nejednotou historického vývoje různých regionů Evropy. V případě českých zemí je ale třeba dát zapravdu oběma názorům, protože u nás vlivem doby došlo ke specifické syntéze obou uměleckých směrů.

Barokní sloh vznikl počátkem 17. století v tradiční evropské kolébce kultury té doby – v Itálii. Odtud se rychle rozšířil do dalších zemí – nejdříve do Francie, Španělska a Nizozemí, pak i do ostatních evropských zemí. V průběhu 17. století, kdy se baroko rozvíjelo, byly české země poznamenány dramatickými historickými událostmi. Proběhla třicetiletá válka, kterou provázely epidemie. Po skončení války drasticky klesl počet obyvatel, země byla zdecimována a hospodářství v troskách. To jistě nebyly příznivé podmínky pro umění – proto se k nám barokní vlivy dostávají až později, než se objevily v ostatních evropských zemích. Pronikly k nám až v rámci upevňování habsburské moci spojené mimo jiné s nucenou rekatolizací země. Umění se pak u nás stalo jedním z nástrojů církevní politiky.

V zemích, kde sloh vznikl, tomu tak ale nebylo. Odborná literatura uvádí, že rozvoj barokního umění souvisel s protireformací⁴¹ a tento fakt často vede k nesprávnému pochopení barokního slohu – a to k takovému, že křesťanské náboženství bylo nejdůležitějším námětem barokního umění. Tak tomu není, už jenom když uvážíme fakt, že biblické náměty byly jedním z nejčastějších témat i v době renesanční, kdy převládaly reformační tendence⁴².

V barokním umění dochází k rozvoji nových malířských žánrů, jako byla krajinomalba, zátiší, nebo výjevy z běžného života. Náboženské náměty jsou jednou částí komplexního uměleckého slohu. V barokním umění lze vyzorovat tři odlišné styly: Flamboyantní baroko, dramatická forma baroka, typická množstvím energie a pohybu a silně působící na city. Klasické baroko, vycházející z vrcholné renesance a usilující o vyváženost, harmonii a jasnost.

⁴¹ Protireformace – snaha katolické církve o potlačení reformních snah v církvi. Je reakcí na reformaci 16. století. Probíhala v 17. – 18. století, v Čechách po r. 1620. Projevila se formulováním katolických dogmat, misijním, kazatelským a pedagogickým působením. Průvodním jevem bylo pronásledování a násilné potlačování odpůrců a konfiskace majetku. (*Ottova encyklopedie A-Ž*)

⁴² Reformace – obnovené hnutí západního křesťanství 16. století, které odmítlo projevy úpadku střed. západní církve a programově se obrátilo zpět ke kořenům, tj. ke zvěsti bible a ideálu čisté apoštolské církve. Spojeno s obdobím renesance. (*Ottova encyklopedie A-Ž*)

A barokní realismus, pro který je charakteristické přesné a nezidealizované zobrazování obyčejného světa⁴³.

Pro barokní umění je typická velká emotivnost, snaha zapůsobit co nejvíce na city pozorovatele uměleckého díla. Důraz je kladen na co nejsilnější vyjádření duševního hnutí zobrazovaných postav, které nejednou přechází až v patos⁴⁴. Časté jsou mytologické a alegorické výjevy⁴⁵ a náboženské náměty. Figurální kompozice jsou plné pohybu a energie. Barvy jsou výrazné, bohaté a kontrastní. Pro zvýšení dramatického efektu obrazu jsou používány silné světelné efekty založené na velkém kontrastu světla a tmy – dramatický šerosvit⁴⁶. Dochází také k velkému rozvoji využívání iluzionizmu⁴⁷.

Mezi nejvýznamnější osobnosti barokního malířství patří bezpochyby Caravaggio⁴⁸, tento italský malíř je považován za zakladatele barokního realismu. Mezi další významné představitele tohoto proudu patří holandská malířka, mezi nimiž nejznámější je Harmenszoon Rembrandt van Rijn. Flamboyantní, dramatické baroko se uplatnilo především v silně katolicky zaměřených zemích, jako byla Itálie, Španělsko, Portugalsko a středoevropské země. Mezi nejznámější malíře tohoto proudu patří španělská malířka Diego Rodriguez de Silva y Velázquez a Francisco de Goya y Lucientes a Vlám Peter Paul Rubens. Mezi nejslavnější malíře klasického baroka, které našlo uplatnění především ve Francii, patří Nicolas Poussin a Claude Lorrain.

Přestože v druhé polovině 17. století přichází barokní sloh do českých zemí jako jeden z prostředků prosazování církevní politiky, tak zde kupodivu brzy velmi zdomácněl a pronikl i ve velké míře do lidového umění⁴⁹. Zásahu na tom jistě nese velká emotivnost i inovativnost barokního slohu. Rekatolizace u nás i přes své nesporně negativní důsledky (odchod významných osobností) nakonec paradoxně přinesla českým zemím velký umělecký rozvoj. Dochází k rozmachu budování a přestavbě církevních staveb (kláštery, kostely, a pod.), pro které církev najímá architekty, sochaře i malíře – zpočátku se jedná o zahraniční umělce, brzy se však objevují i výrazné osobnosti českého barokního umění. Hlavním protireformačním bojovníkem u nás byl jezuitský řád, který se tak stal jedním z největších objednatelů uměleckých prací.

⁴³ *Tematická encyklopedie Larousse, Sv. 4: Umění a literatura*

⁴⁴ Patos – hluboké hnutí mysli, vzrušený stav, prudké vzrušení. Také vzletný způsob mluveného nebo písemného projevu, vzletné podání uměleckého díla. (KLIMEŠ, L. Doc. dr. CSc. *Slovník cizích slov.*)

⁴⁵ Alegorie – ve výtvarném umění zpravidla lidskou postavou zosobněný obecný pojem, vlastnost, kosmologická představa apod. (BALEKA, J. *Výtvarné umění, výkladový slovník (malířství, sochařství, grafika)*)

⁴⁶ Šerosvit – prostředek výtvarného vyjadřování v malířství a grafice, při němž určuje působivost obrazu a kompozici kontrast mezi světlem a tmou.

⁴⁷ Iluzionismus – způsob zobrazení předmětů tak opticky přesvědčivým způsobem, že se divákovi jeví jako skutečné. Iluzionistické malířství – znázornění hlubokého prostoru nebo plastičnosti použitím perspektivy, barevné perspektivy a modelováním světla a stínu. Iluzivní architektura – napodobování architektonických prvků pomocí iluzivní malby (např. sloupů, oken, výklenků, kupolí na plochém stropě).

⁴⁸ Caravaggio – vlastním jménem Michelangelo Merisi

⁴⁹ Barokní umění v Čechách zdomácnělo natolik, že proniklo do lidového umění. V této souvislosti hovoříme o tzv. selském baroku. Nejvýrazněji se uplatnilo v barokních průčelích statků s typickou středovou bránou vjezdu do dvora a dvěma bočními brankami.

Zakladatelskou osobností českého barokního malířství je Karel Škréta, jeho nejvýznamnějším malířem pak Petr Brandl.

Zatímco u nás baroko vrcholilo, v zemích určujících umělecké trendy již kraluje nový umělecký směr – rokoko. Rokoko se jako umělecký styl vyvinulo ve Francii. Stejně jako pro baroko je pro něj typická velká zdobnost, je ale hravější, intimnější a jemnější. V malířství dochází k zesvětlení barevnosti, pastelovému ladění barev a častému používání sfumata⁵⁰. Časté je melancholické ladění obrazů. Typické je intimní prostředí obrazů – interiéry nebo uzavřené exteriéry, například zahrady. Nejvýznamnějším malířem tohoto uměleckého směru je Francouz Antoine Watteau.

Od 30. let 18. století dochází u nás k útlumu umělecké tvorby. Vliv rokoka se projevil pouze ve zjemnění a zintimnění jednotlivých děl. Náměty jsou již tradičně především náboženského charakteru.⁵¹

2.2 Umělcův život a dílo

Ignác Viktoriin Raab se narodil 5. května 1715 v Nechanicích u Nového Bydžova. Už od útlého věku projevoval velké výtvarné nadání (údajně pomaloval celý byt), proto ho jeho otec dal do učení k malíři Janu Jiřímu Majorovi v Jičíně. Jan Jiří Major sám byl žákem Petra Brandla. Raab u něj zůstal studovat sedm let. Při svém studiu postupoval velmi zdárně a rychle, a tak se brzy podílel na Majorových významných zakázkách. Již zde, v raném věku, získal Raab svůj osobitý styl, který se po dobu jeho života již příliš nezměnil.

Po krátkém pobytu v Praze v letech 1737 – 1738 pobýval převážně na Moravě, často ale cestoval za prací nejen tam, ale po celém území Čech, Slezska a Uher.

Ve věku 29 let, v roce 1744, vstoupil v Brně do jezuitského noviciátu, poté pobýval v mnoha řádových kolejích, například v Uherském Brodě, Uherském Hradišti, Olomouci nebo Jihlavě. Jako zručný malíř získával mnoho zakázek v českých, moravských i slezských kláštřích.

V letech 1754 – 1756 působil ve stavební huti v Kutné Hoře. Nejdříve zde pracoval jako pomocník vedoucího, později jako vedoucí malíř. Řadu maleb vytvořil také v roce 1757, kdy pobýval v Hradci Králové.

Léta 1758 – 1769 strávil v Praze v Klementinu, kde se kolem něj vytvořila i malířská dílna. Jedením z jeho spolupracovníků zde byl také malíř Josef Kramolín. Odtud i nadále často vyjížděl za prací do různých jezuitských kolejí, například v Jihlavě, České Lípě nebo Litomyšli.

⁵⁰ Sfumato – v malířství a grafice splývavé obrysy, jichž je dosaženo velmi měkkými, jemnými, téměř nezatelnými přechody mezi světlem a stínem.

⁵¹ BLAŽÍČEK, O. J. BOHATCOVÁ, M.; BUKOVINSKÁ B. a kol. *Dějiny českého výtvarného umění II: Od počátků renesance do závěru baroka*. s. 751

V letech 1770 – 1771 vytvořil rozměrné a početné cykly ze života hlavních jezuitských světců a další obrazy se sakrálními tématy pro řádový dům U svatého Ignáce a pro pražské Alžbětinky.

Těsně před zrušením jezuitského řádu tvořil v letech 1772 – 1773 v Opavě a jejím okolí pro mnohé kláštery, kostely a církevní instituce. Odtud odešel roku 1773 do Brna, kde ho také zastihlo zrušení řádu.

Po zrušení řádu našel od roku 1774 útočiště u cisterciáků na Velehradě, kteří ho rádi přijali pro jeho velkou uměleckou zručnost a píli. I odtud nadále dodával obrazy i do jiných cisterciáckých klášterů, například do Oseka. Na Velehradě zůstal až do konce svého života. Zemřel 21. ledna 1787 přirozenou smrtí.

Ignác Viktoriin Raab byl malířem opravdu velmi umělecky plodným. Za svůj život vytvořil nepřeberné množství prací. Jeho dílo však nebylo nikdy zcela zmapováno, protože většinu svých prací nesignoval. Přestože tvořil v době, kdy už byla doba rozmachu barokního umění v našich zemích minulostí, jeho se nedostatek zakázek rozhodně netýkal. O tom svědčí i záznamy jezuitského řádu, ze kterých vyplývá, jak často měnil místo svého pobytu v rámci jednotlivých kolejí řádu. Důvod byl jediný – cestování za prací.

Protože nebyl malířem většího uměleckého významu, odborná literatura se o něm zmiňuje pouze okrajově a v některých případech nepříliš příznivě. Jeho díla jsou označována za mělká nebo plytká, což se zdůvodňuje tím, že měl příliš mnoho zakázek a pracoval ve spěchu. I přesto, síla jeho díla je podle mě v tom, že je poznat, jak své obrazy tvořil s láskou k Bohu i s láskou k umění, jeho tvorba ho naplňovala a byla celým jeho životem. Jeho díla tyto silné city vyzařují. To co se dnešním odborníkům může zdát jako plytké, je ve skutečnosti jednoduché ztvárnění tématu, protože Raabovým hlavním cílem bylo oslovení široké veřejnosti. Chtěl biblická témata zpřístupnit a přiblížit pozorovateli a umožnit mu tak zvnitřnění daného tématu nebo myšlenky. Byl to Jezuita a zcela se s myšlenkami řádu ztotožňoval, a proto jeho hlavním cílem, i když možná podvědomým, byla evangelizace. Jen jí vyjadřoval přes malířská díla, a ne slovy či skutky. A proto jednoduchost byla základem jeho díla. Avšak náročnější pozorovatel zjistí, že i do jednoduchým motivů zapracovával duchovně motivované symboly, např. jako na níže popsaném obraze světlo Kristovo versus temnota Nikodémova (Jan 1,1–5; 3,19–21).

Jak bylo v této době standardem, vytvořila se kolem něj umělecká dílna a tak části některých jeho obrazů mohou být dílem jeho spolupracovníků. Taková ale byla v té době běžná praxe i u největších mistrů – nejdůležitější části obrazu jako tvář a ruce zpracovával mistr sám, méně důležité části vypracovávali učedníci a mistr pak obraz pouze dokončil.

Raab se sice ve svém díle zaměřoval téměř výhradně na náboženskou tematiku, ale mezi jeho pracemi najdeme také portréty a kopie slavných mistrů. Věnoval se také restaurování a kopírování poškozených děl.

Nejčastěji vytvářel deskové oltářní obrazy, fresky a plátna malovaná olejovými barvami. Jeho díla mají typicky barokní rysy – vyznačují se důmyslným používáním světelných efektů, dynamikou a sugestivností. Scény s větším množstvím figur se vyznačují velkou složitostí, která může vést až k nepřehlednosti. Barevnost se často kloní k modravým a růžovým tónům, které jsou typické pro rokoko. Časté je používání světla, které vyzařuje ze svaté osoby nebo svatého předmětu. Někdy je toto světlo použito také jako hlavní zdroj osvětlení pro ostatní předměty na obraze. Jeho výtvarný styl se podobá stylu velkých barokních mistrů, jejichž díla a výtvarný rukopis mu byly inspirací.

2.3 Rozbor obrazu

Jedná se o olej na plátně o rozměrech 80 x 130 cm. Autor jej namaloval kolem roku 1775, tedy ve věku šedesáti let, kdy už byl zralým malířem. V této době žil u cisterciáků na Velehradě. Průvodce výstavou *Vita Christi – Život Kristův* uvádí, že Raab obraz namaloval pro cisterciácký konvent. Jezuitské anály ovšem uvádějí, že patří do kolekce obrazů⁵², jež byla vytvořena pro starý kostel v Knínici u Boskovic. Jednalo se o kostel sv. Marka. Tento kostel dnes již neexistuje, na jeho místě byl v letech 1805 – 1806 vybudován kostel nový, taktéž zasvěcený sv. Markovi. Do roku 2006 se obraz nacházel na faře v Knínicích⁵³ společně s dalšími Raabovými obrazy ze zmíněného souboru. V historických dokumentech však již nelze dohledat, zda byl obraz na faře již od zrušení starého kostela, nebo zda byl nějaký čas umístěn v kostele novém. P. Gregor Wolný ve svém církevním místopisu Moravy *Kirchliche Topographie von Mähren*⁵⁴ uvádí, že tomu tak mohlo být. V roce 2006 byl obraz zrestaurován J. Švédovou⁵⁵ a nyní se nachází v biskupském muzeu města Brno, kde je umístěn na stálé výstavě *Vita Christi – Život Kristův*.

Při podrobném prozkoumání lze stále nalézt tahy štětcem a stále jsou patrné některé přechody v barevné kompozici. Jde ale pouze o kontrastní místa, jak velí styl baroka. V jiných částech je přechody prakticky nemožné nalézt. Oděvy postav se postupně jakoby „rozplývají“ do temnoty okolí. Obě postavy i kniha, na kterou ukazuje Nikodém, mají naprosto jasné obrysy v místech, kde dopadá světlo. Na obraze je vidět „odraz časů“, ale byl velmi pěkně zrestaurován a nepůsobí poškozeně. Jemnost tahů štětcem, jejich délku či množství barvy použité na jednotlivé partie není možné dobře rozeznat.

⁵² Jednalo se o obrazy: Kristus rozmlouvá s Nikodémem, obraz svaté Rodiny, obraz sv. Barbory, obraz sv. Šebestiána, Křest Bořivojův a obraz Peníz daně

⁵³ Fara je poprvé zmiňována roku 1097. V roce 1602 byla katolická, do roku 1784 byla inkorporována klášteru Hradisko. Jedná se o jednopatrovou, poměrně rozsáhlou budovu, stojící čelně ke kostelu. Na faře se rovněž nachází několik umělecky cenných děl. V sále v 1. poschodí je to krucifix pocházející z 15. století. Další krucifix, tentokrát z první poloviny 18. století, je umístěn na schodišti. V sále prvního patra je dále umístěno několik umělecky velmi cenných obrazů od známého rokokového malíře Ignáce Raaba, a to: Kristus rozmlouvá s Nikodémem, obraz svaté Rodiny, obraz sv. Barbory, obraz sv. Šebestiána, Křest Bořivojův a obraz Peníz daně. V sále prvního patra se nacházejí také 4 kusy obrázků evangelistů od téhož malíře. (www.knince.farnost.cz, 2011)

⁵⁴ WOLNÝ G. *Kirchliche Topographie von Mähren I.II.*

⁵⁵ Dle průvodce výstavou *Vita Christi – Život Kristův*

Na obraze jsou pouze dvě figury – Ježíš a Nikodém, na které se soustředí celá pozornost diváka. Téměř veškeré pozadí i okolí je potlačeno, jedinými dalšími objekty na obraze kromě figur jsou náznak stolu mezi oběma postavami, Nikodémova kniha a zřasený závěs zelené barvy v levém horním rohu obrazu. Dokonce i méně důležité partie postav jsou částečně utlumeny, z obrazu tak vystupují především jejich tváře a ruce, světlé části oblečení a pak ještě ozdoby na Nikodémově šatu.

Ježíš a Nikodém jsou zde zobrazeni v živém rozhovoru, do něhož jsou zcela zabráněni. V této chvíli a právě zde jsou pouze oni dva a jejich téma, okolní svět pro ně přestal existovat. Tento dojem ještě podporuje téměř úplná absence dalších objektů nebo figur na obraze.

Oděvy obou postav mají historizující charakter.⁵⁶ Nikodém je zde zobrazen jako starší, úctyhodný muž vysokého postavení. Jeho tvář zdobí hustý, dobře upravený plnovous, který ovšem již začíná být šedivý. Jeho šat je zjevně drahý, vyrobený z kvalitní měkké látky, jak dokládá způsob, jakým je tkanina na rukávu zvlněná. Šat má zelenomodrou barvu pastelového odstínu, jejíž jednodušnost svědčí o tom, že látka je nepoškozená, neobnošená. Je na něm velmi výrazná hra světla a tmy. Toho je dosaženo různými odstíny modré s příměsí zelené barvy ve vzájemném překrývání. Není zcela zřejmé, která barva sloužila jako podkladová, ale spíše se přikláním k tomu, že základ tvořila světlá blankytná modř. Na tu jsou pak nanášeny ostatní odstíny modré a zelené barvy lazurním způsobem (základní barva prosvítá a tvoří tak nový odstín), který vytváří dojem stínu na oděvu. Oděv je navíc bohatě zdobený zlatým řasením a třásněmi. Tohoto prostorového efektu je dosaženo pomocí kontrastu mezi odstíny žluté a tmavě hnědé barvy. Nikodém má na hlavě pokrývku hlavy tvarově připomínající turban, jehož podkladem byla nejspíše tělová barva. Efektu stínu a skládání je dosaženo bílou, světle žlutou, okrovou, odstíny hnědé a černé barvy. Třásně jsou i tam. Vlasy nikde pozorovatelné nejsou. Na konci rukávu Nikodémovy pravé ruky vyčnívá rukáv spodního oděvu, jehož základní barva byla nejspíše růžová, na níž jsou pak nanášeny odstíny hnědé, bílé a minimální množství světlé blankytně modré. Prostorově jakoby pod touto částí látky se rýsuje ještě jeden rukáv, jehož základní barvou byla s největší pravděpodobností bílá barva, na kterou jsou nanášeny odstíny hnědé a blankytně modré. Tento velmi příjemně barevný oděv skládající se z více částí a s bohatým zdobením jasně poukazuje na to, že se jedná o bohatého a ctihodného muže. Oproti tomu Ježíšův oděv je prostší, umírněný, ne tak zářivých barev a bez ozdob. Ale při bližší prohlídce jsou vidět na některých místech opravdu dobře znatelná barevné plochy, proto oděv Ježíše mohl být mnohem více výrazný. Barvy jsou v tmavých tónech, největší část oděvu je vytvořena z různých odstínů hnědé a černé. Částečně přes levé rameno a ruku je přehozený velmi tmavě modrý plášť, na jehož okraji, kam má dopadat světlo, je použita světle blankytná modř. Detaily Ježíšova oděvu jsou na obraze potlačeny, přesto je u krku vidět něco jako světlý límeček, okolo kterého je

⁵⁶ Historizující oděv - oděv postavy ztvárněné na obraze nebo hercem v divadle, který znázorňuje, že postava pochází z jiné historické doby. Ve skutečnosti však není reálnou rekonstrukcí oděvu z dané doby. Může jít buď o nepřesnou rekonstrukci (úmyslnou nebo neúmyslnou), nebo pouze o ztvárnění soudobé představy o tom, jak oděv z dané historické doby vypadal.

vnější límeček svrchního oděvu. Spodní oděv je opět viditelný na rukávu levé ruky. Podkladem pro tuto část byla pravděpodobně bílá barva, dobarvovaná růžovou, blankytně modrou a černou. Ježíš je zde zobrazen podle zažitého kánonu – je to mladý muž s hnědými zvlněnými delšími vlasy a krátkým plnovousem.

Je patrné, že se skutečně jedná o rozhovor, nikoli o jednostranné kázání. Lze tak usoudit z živé gestikulace obou figur, na jejichž ruce, vedle jejich tváří, je soustředěna pozornost diváka.

I přesto je jasné, že Ježíš je ten, kdo je dominantní osobností tohoto rozhovoru. Jeho ústa jsou pootevřená, je to on, kdo právě v tomto okamžiku hovoří. Výraz v tváři má klidný a otevřený, vstřícné a obrácené ven je i gesto jeho ruky – oproti gestikulaci Nikodémově, která je více uzavřená a směřovaná spíše dovnitř, k sobě. To on je zde žákem a Ježíš učitelem. Přesto působí velmi příjemně, hřejivě a ne přísně jako na některých jiných vyobrazeních, kde Ježíš vystupuje velmi autoritativně a učitelsky.

Nikodémův výraz sice vyjadřuje jisté pochyby, avšak je na něm také patrné, že soustředěně poslouchá Ježíšovu řeč a snaží se ji pochopit. I gestikulace jeho rukou jako by vyjadřovala spíše prosbu o vysvětlení než nesouhlas nebo opozici s tím, co mu Ježíš sděluje. Nikodém je zcela soustředěn na Ježíšovu řeč i osobnost, a přestože vlastně sedí bokem k němu, vzbuzuje dojem, jako by mu seděl tváří v tvář.

Přestože Ježíšova postava je na obraze ve skutečnosti o něco níže, než je Nikodém, budí představu, že je větší a vyšší. Jeho důležitost je zvýrazněna použitím světla, které z něj vychází. Toto světlo, vyzařující z Ježíše, je také jediným zdrojem, který osvětluje ostatní části obrazu. V této záři vystupuje především Ježíšova a Nikodémova tvář a jejich ruce, hry světla a stínů je využito k modelaci drapérie⁵⁷ na rukávu Nikodémova šatu. Několik jednotlivých paprsků světla vychází také zpoza Ježíšova ramene. Dále už je osvětlena pouze kniha, kterou drží Nikodém.

Směrem dál od Ježíše se světlo vytrácí, zbytek obrazu postupně tone v temnotě. Malíř zde využil techniku šerosvitu, která byla v baroku s oblibou a často používána pro zvýšení dramatickosti výjevu. Temnota na tomto obraze má hned několik funkcí. Jak už bylo řečeno, umocňuje atmosféru obrazu, jeho intimní, soukromou náladu. Dále zvýrazňuje ty části obrazu, které autor považuje za důležité a jsou nejvíce osvětlené. Odkazuje také ale i na dobu, ve které se rozhovor odehrával – Nikodém přišel za Ježíšem v noci. Může to být pouze poukázání na to, že Židé většinou o duchovních tématech přemýšleli v noci, zároveň se ale může jednat o vyjádření temnoty nevědomosti a nepochopení, která bude Ježíšem osvětlena.

Dalšími a jedinými zřetelnými prvky obrazu jsou kniha, kterou drží Nikodém, a závěs v levé horní polovině obrazu. Jelikož byl Nikodém farizejem, strážcem zákona, jedná se zřejmě o některé ze Svatých Písem nebo o soubor zákonů,

⁵⁷ Drapérie – v malířství nebo sochařství - umělecky ztvárněné nařasení a splývání látky na záclonách, závěsech nebo oděvu.

jež se postupem času vytvořily na základě tradic. Kniha je osvětlena jako důležitá součást obrazu jednak proto, že se může jednat o svatou knihu, jednak také proto, že je zde zástupným symbolem Nikodémova úřadu. Způsob zobrazení knihy je opět historicky nepřesný – v době, kdy se rozhovor odehrával, vázaná kniha v této podobě neexistovala, ve skutečnosti by se spíše jednalo o svitek.

Závěs může být jak pouze kompozičním prvkem⁵⁸, vyrovnávajícím prostorovou i barevnou kompozici obrazu, tak vyjádřením tajemství a nepoznaných věcí, které mají být prostřednictvím Ježíše pochopeny.

Barevné ladění obrazu je v tmavých a umírněných odstínech. Nejčastěji zde převládají odstíny hnědé, zelené, blankytně modré, okrové a žluté, typické pro barokní barevnost. Najdeme zde však ale i zářivou pastelovou zelenou, jemnou růžovou a zářivou zlatou žluť, která odkazuje k rokokové tradici. Pro potlačení pozadí a ke zdůraznění temnoty je samozřejmě použita velmi tmavá hnědá, které plynule přechází ve černou. Použití šerosvitu je typickým barokním prvkem. Z jemných a měkkých barevných přechodů lze zase opět usuzovat na rokokový vliv. Kompozice obrazu je trojúhelníková. Umělci se podařilo docílit toho, že obraz působí velmi sugestivně a dramaticky, přestože zobrazovaný výjev je sám o sobě poklidný. Celkový dojem by mohl být ponurý a až depresivně temný, ale skrytě umístěné světlo celý výjev ozařuje a všechny barvy přetváří do teplých odstínů. Dále i postoj Ježíše zanechává v pozorovateli velmi příjemný hřejivý pocit.

⁵⁸ Kompozice – prostorová a barevná skladba uměleckého díla, která z něho činí jednotný celek. Kompozici tvoří soubor vztahů mezi liniemi, zobrazenými předměty, barvami atd.

3 Porovnání textu a obrazu

Na Raabově obrazu Ježíšova rozmluva s Nikodémem lze najít velké množství symbolů, které nás mohou inspirovat. Symboly vyjadřují neutrálním jazykem významy, které jsou pro každého člověka pochopitelné již na základě intuice. Přitom symboly vyjadřují i velké duchovní pravdy neobyčejné důležitosti - často skutečnosti, jež nelze jednoznačně definovat. V našem světě existuje velké množství symbolů, které nahrazují pouhé slovní fráze. Každou nehmotnou skutečnost lze vyjádřit i slovní frází, která však nepronikne do lidského nitra a nestane se podnětem k „osobnímu setkání“ se skutečností. To dokáže pouze symbol, který je jednak všeobecný a dostupný pro všechny, ale i velmi osobní a intimní pro jednotlivce. Symbol může působit jednoznačně, přitom však pro přijímajícího jedince velmi osobitě a velmi často i s citovým zabarvením vyjadřované zkušenosti. Je určitým způsobem neuchopitelný a nepostižitelný, jeho spektrum nelze plně vyčerpat, protože na všechny lidi působí stejně i různě zároveň. Osobitá stránka symbolu závisí na zkušenostech a fantazii daného jedince. Podstatné tedy je, že symbol je sice neutrální, ale umožňuje „osobní rozvoj“ v setkání se skutečností, kterou zastupuje.

Na tomto obrazu můžeme například vnímat rafinovaně umístěné světlo. Může to být pouze světlo překryté Ježíšovou postavou, ale může to na pozorovatele působit i jako svatozář vycházející z Krista. Může jít pouze o světlo, jež umožňovalo četbu knihy. Dále osvětlení Ježíše může naznačovat, že on vnáší světlo do věcí. Případně je to odkaz na Prolog, kdy je za světlo označován sám Ježíš. Větší temnota obklopující Nikodéma může být také dána pouze umístěním světla a stínu na obraze. Může ale naznačovat, že mu není daná skutečnost jasná. Že poněkud tápe v temnotách nepochopení a zmatku. Nebo že on sám nežije přesně podle Zákona a stojí tudíž proti Ježíšovi jako hříšník, který za Ježíšem přichází. Z temnoty „lži a smrti“ dospívá ke světlu „pravdy a života“. Je možná i paralela „hříšný člověk přichází za Synem, když hledá cestu k Bohu Otci“.

Nikodém také může vystupovat jako ten, který přichází na Vykupitelem, který obnoví Davidovu říši, a tak předpokládá, že on jako potomek Abrahámův má samozřejmě cestu do království Božího volnou a automatickou. Na tento fakt může ukazovat výraz zmatení v jeho tváři. Tento zmatek totiž nemusí být pouze nad tím, že nechápe princip nového zrození, ale může vyplývat i z očekávání, že bude bez podmínek přijat do „nového království“, které Ježíš nastolí. Možná podle tradice očekával něco, co lze v dnešním způsobu vyjádřit: „To je dobře, že jsi pochopil, kdo jsem, tak pojď se mnou, shromáždíme všechny Izraelity a uděláme převrat a pak nastolíme nové království.“ A místo takovéto výzvy se dozvídá, že jen jeho původ nestačí a že pokud neprojde proměnou skrze křest, tak prostě do Božího království patřit nebude. To musel být pro něho šok. I kdybychom ale vzali v potaz, že něco takového neočekával, tak stejně výrok Ježíše o novém narození nechápe. Bere jej totiž doslova, ale pouze po fyzické stránce, a tak mu požadavek nedává smysl.

Dalším symbolem je kniha, která je též osvětlená. Opět to může být pouze na dopadu světla ze zdroje, jenž je za Ježíšem. Může se jednat z dnešního

pohledu o Starý zákon, zákoník nebo o některou konkrétní knihu ze Starého zákona a tudíž Písmo svaté. Proto i světlo kolem knihy může mít smysl i toho, že Písmo svaté osvětluje temnotu neznalosti. Zároveň je to něco, co je dáno přímo od Boha člověku, aby si k němu snáze našel cestu, ale je i jeho historií. Kniha je rozevřená, jako ve smyslu předávání moudrosti. Nikodém by měl být učitel, ale přesto Ježíšovi ukazuje na sepsanou knihu. Je zaskočen a nedostává se mu dostatečné opory k jeho otázkám. S Ježíšem tento člen velerady ztrácí sebedůvěru. Možná že v rozrušení právě poukazuje na smlouvu s Bohem, kde Bůh říká, že si Izraelity vybral a že budou navždy jeho lidem. A pak se najedou dozví, že si to Bůh „rozmyslel“ a nabízí záchranu a svou blízkost všem lidem včetně pohanů. Rozhovor je sice jasný, ale neznamená to, že musí být naprosto celý. Významů pro výklad se nabízí mnoho a nesmíme zapomínat i na schopnost Ježíše vědět, co si jeho protivník myslí. Je možné, že se Nikodém ani nedostal k ničemu jinému než na odkaz ukázat.

Poodhrnutý závěs v levém rohu obrazu zase navozuje intimnost nějaké situace. Vytváří dojem, jako když se pozorovatel dívá do jiné místnosti či do oddělené části téže místnosti. Navozuje pocit tajemna, protože sledujeme výjev, který by nám mohl být skrytý. Protože se ocitáme v roli nezvaného účastníka, tak nás tato situace podvědomě vybízí k tichu a nenápadnosti. Tento dojem umocňuje i místo, kde je v současné chvíli obraz vystaven. Motiv závěsu ale stejně tak může být symbolem toho, že se najednou stáváme svědky vyjasnění velkého tajemství. Raab jej tam mohl namalovat na zdůraznění nalezení a objasnění hlubokého duchovního tajemství – znovuzrození se pomocí křtu. Křtu, který nám umožňuje nejen vstoupit do Božího království, ale dokonce se nazývat Božími dětmi. Bůh Otec posílá na svět svého jediného Syna Ježíše, abychom jeho smrtí získali odpuštění a stali se Božími dětmi. Celý tento motiv společně s odpovídajícím textem v sobě ukrývá hned několik tajemství – svátost křtu (znovuzrození z vody a Ducha), oběti a vzkříšení (které v té době ještě nejsou dokonány, ale již se objevuje jejich předpověď), princip soudu, jenž se zakládá na lidské víře a otevřenosti k Bohu.

To, jak se celá scéna odehrává v noci, zase může mít důvod pouze v tom, že se Nikodém bál o svou pověst, takže chtěl přijít ostatními nespátn. Nebo může jít o jednoduchý fakt, o kterém jsem již výše psala: Že Izraelité ponejvíce o duchovních věcech rozjímali v noci (nejen oni). Mimo to ale může tma symbolizovat společně s přístupem ke „světlu“ i zrod nových, dříve nepoznaných věcí. I tma pomáhá dotvářet pocit tajemství. Raab velmi rád využíval kontrastu mezi světlem a tmou, tento motiv mu byl velmi blízký a je pro něho typický.

Zdá se tedy, že Raab do obrazu vložil skrytou symboliku hned na několika úrovních. Každá jednotlivá část obrazu ukrývá ještě minimálně jeden další význam. A to naprosto odpovídá literárnímu stylu, jakým je napsáno Janovo evangelium, na jehož základě je obraz vytvořen. Je-li tomu tak, že Raab velmi dobře znal toto evangelium a že pochopil jeho smysl i jeho tajemné významy ukryté za symboly, potom osvědčil svou uměleckou výjimečnost především díky způsobu, kterým tyto jednotlivé symbolické vrstvy vtělil do obrazu.

Když tedy přeneseme exegezi textu do ztvárnění obrazu, zjistíme, že samo výtvarné dílo se všemi možnými dalšími symbolikami umožňuje větší prostor jak pro fantazii, tak pro duchovní rozjímání. Mimo to nám tento obraz umožňuje „prožitek okamžiku“. Najednou jsme účastníky scenerie, jsme hosty při této významné události. Setkání Nikodéma s Ježíšem se může zdát jako druhotná záležitost, ale nabývá na významnosti právě důležitostí odkazu. Vyjevené náboženské skutečnosti zde zmíněné postupem času nabývají na důležitosti a není tomu jinak ani v dnešní době. Proto se nedá popřít význam tohoto výtvarného díla. Citace verše Jan 3,16 (Neboť Bůh tak miloval svět, že dal svého jediného Syna, aby žádný, kdo v něho věří, nezahynul, ale měl život věčný.) je dnes velmi často používána, proto je mezi lidmi celkem známá, ale okolnost, že patří do kontextu rozhovoru Ježíše a Nikodéma, už není v tak běžném povědomí. A přesto právě tento kontext dává této větě ještě hlubší rozměr, ještě vyzvedá její důležitost. A přes „příběh“ je mnohem více srozumitelná a zapamatovatelná.

Umění jako takové nám poskytuje (většinou) pocit z něčeho krásného a obohacujícího. Člověk nemusí být znalec umění nebo biblista, aby jej dokázalo nějaké umělecké dílo oslovit, pokud je srozumitelně vytvořené. A to tento Raabův obraz rozhodně je. I člověk naprosto neznalý věci, když se na něj podívá, tak je mu jasné, že se jedná o rozhovor. I přes tmou na obraze jsou barvy tónované do teplých odstínů světlem zpoza ramene Ježíše. Proto působí hřejivě, podobně jako kdyby pozorovatel sledoval živé osoby ve světle např. z krbu. V obraze je dynamika, proto se ihned vnucují myšlenky na téma rozhovoru. V křesťanovi se jistě pohne srdce radostí a něhou, když vidí Ježíše v tak vřelém, přátelském, možná až otcovském gestu. Člověk se ztotožní i s Nikodémem, protože velmi často si připadáme zmatení i my sami. Vždyť je tolik situací v našich životech, které jsou nám sice neustále podsouvány, ale přesto v jejich smyslu tápeme a nemusí to být jen otázky víry, jako v tomto případě. Prožitek z tohoto obrazu lze tedy uskutečnit na základě osobních zkušeností a tak v člověku zůstává emotivnost okamžiku. Jednoduchost vyjádření tohoto motivu pomáhá si obraz zapamatovat a umožňuje zpětné rozjímání o hlubších a skrytých významech. Podle jednoduchého názvu zase lze k malířskému vyjádření nalézt biblický odkaz. A když máte zájem, tak zase biblický text vysvětluje další příbuzná témata a odkazuje na ně. A tak vzniká evangelizace. Je důležité oslovit emotivitu a zvědavost člověka. Vnuknout mu jednoduše zapamatovatelný motiv, který jej může dovést dále. Toto poslání bylo pro Raaba stěžejní – oslovit a obohatit, tehdy návštěvníka kostela, nyní muzea. A myslím si, že toho dosáhl a že se mu to daří i nadále, i když už uběhla staletí od vytvoření obrazu. Myslím si, že Raab namaloval v jednoduchém provedení dílo nadčasové, a s velkým odkazem. Jeho dílo bylo a je velkým přínosem.

Závěr

V této práci jsem se snažila poukázat na významnost umění pro naše životy. Umělecká díla obohacují naše životy estetickým i možností osobního prožitku se symboly v nich ukrytými. Způsob, který jsem zvolila pro tuto práci, lze podle mne aplikovat na kterékoliv dílo.

Například na stejné výstavě je umístěn obraz Uzdravení slepého z Mikulova, který namaloval někdo z Caravaggiova okruhu. Tento obraz je inspirovaný biblickým textem Jan 9,1–7. Ale celý příběh je rozsáhlejší, a tak za jeho předlohu lze považovat i Jan 9,1–41, kdy Jan 9,1–7 je úvodem ke zbytku příběhu. (Ale o tomto uzdravení se zmiňuje např. i Mk 8,22–26, proto nelze brát tento text za stěžejní, uvádím jej proto, že na něj přímo odkazují v brožuře vydané k výstavě.) Opět by šla udělat exegeze, rozbor obrazu a pak jejich porovnání. V porovnání by jistě šlo uvést, že výjev se zabývá pouze úvodem biblického textu a tedy, pokud bychom brali za základ celý text, tak jej plně nevystihuje. Můžeme ale velmi ocenit zachycení okamžiku, kdy se Ježíš dotýká slepových očí. Bylo by možné uvést ještě velké množství možností posouzení – barevnost, životnost a pod. Tento obraz působí velmi impozantně (i velikostí – v. 130 cm, š. 200 cm) a je plný dynamiky a energie. Velmi motivuje k přemýšlení a i on má jednoduchý a snadno zapamatovatelný motiv. Je oslovující, a proto podle mne velmi dobře plní svůj účel.

Při napsání této práce jsem se snažila poukázat na důležitost odkazu, který nám může umění přinášet. Velmi často člověka neobohacuje jen krásným a zajímavým ztvárněním, ale i duchovním rozměrem. A nemusí to být přímo biblické téma, jen nám jej může nepřímo připomenout.

Umění vybízí jak ke klidu, tak k diskusi. Většinou totiž potřebujeme minimálně vnitřní ztišení, abychom se „dotkli“ odkazu díla. Ale po tom, co pronikne do našeho nitra, nás zase motivuje k rozmluvám o něm. Inspiruje nás ke hledání smyslu symbolů. Někdy nás vede k vlastní činnosti a rozvoji.

Umění má tedy velmi mnoho oslovujících složek, které jsou pro člověka určitým způsobem nenahraditelné. Proto vyhledávejme umělecká ztvárnění kolem nás a obohacujme tak svou mysl i ducha.

Seznam použitých zdrojů

- ALTMANN, L. (ed.) *Lexikon malířství a grafiky*. Praha: Euromedia Group, Knižní klub, 2006. ISBN 80-242-1576-4
- BALEKA, J. *Výtvarné umění, výkladový slovník*. Praha: Academia, 2002. ISBN 80-200-0609-5
- BERNHARD M.; BODMER G.; BOGNER M. a kol. *Universální lexikon umění*. Praha: Knižní klub, 1996. ISBN 80-7176-393-4
- BLAŽÍČEK, O. J. *Umění baroku v Čechách*. Praha: Obelisk, 1971. ISBN nevedeno.
- BLAŽÍČEK, O. J.; BOHATCOVÁ, M.; BUKOVINSKÁ B. a kol. *Dějiny českého výtvarného umění II: Od počátků renesance do závěru baroka*. 2. sv. Praha: Academia 1989. ISBN: 80-200-0069-0
- ČERNÁ, M. *Dějiny výtvarného umění*. Praha: Idea servis, 1996. ISBN 80-85970-12-0
- FARKAŠ, P. *Vybrané perikopy z Evanjelia podľa Jána*. Bratislava: Univerzita Komenského, 2000. ISBN 80-88696-36-4.
- KLIMEŠ, L. *Slovník cizích slov*. 2. upr. vyd. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1983. ISBN nevedeno.
- MOLONEY, F. J. *Sacra Pagina – Evangelium podle Jana*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2009. ISBN 978-80-7192-991-8.
- MUCHOVÁ, L. *Vyslovit nevyslovitelné: Didaktika uvádění do světa symbolů*. Brno: CDK, 2005. ISBN 80-7325-075-6.
- PETRŮ, O. M. *Nový zákon*. Řím: Křesťanská akademie, 1976. ISBN nevedeno.
- PIJOAN, J. *Dějiny umění* 7. 4. vyd. Praha: Euromedia Group, Knižní klub, Balios, 1999. ISBN 80-242-0140-2
- PITRUN, B. *Jezuitští výtvarníci české provincie 17. a 18. století*. 1985. Samizdat.
- PORSCH, F. *Evangelium sv. Jana*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 1998. ISBN 80-7192-262-5.
- SAMEK, B. *Umělecké památky Moravy a Slezska*. Praha: Academia, 1999. ISBN: 80-200-0695-8
- SUCHÁNKOVÁ, K. *Ignác Raab na Velehradě*. Brno, 2008. Bakalářská práce. Masarykova univerzita v Brně. Fakulta filozofická. Seminář dějin umění. Vedoucí práce M. Šeferisová Loudová.

- ŠPALE, A. *Bible její postavy a děje*. Praha: Nakladatelství V. Kotrba, 1943. ISBN neuvedeno.
- VON ALLMEN, J. J. a kol. *Biblický slovník*, Brno: Kalich. 1987. ISBN neuvedeno.
- WOLNÝ, G. *Kirchliche Topographie von Mähren I.II.* Brno: b. n., 1857, ISBN neuvedeno.
- Bible, Písmo svaté Starého a Nového zákona (včetně deuterokanonických knih)*. Praha: Česká biblická společnost, 1995. ISBN 80-85810-08-5.
- Jeruzalémská bible – evangelia*. Praha: Krystal OP, 2006. ISBN 80-85929-88-0
- Ottova encyklopedie A-Ž*. Praha: Ottovo nakladatelství, 2004. ISBN 80-7360-014-5
- Římskokatolická farnost Knínice u Boskovic* [online]. Knínice u Boskovic. Posl. Úpravy 11.03.2011. [cit. 2011-03-14]. Dostupné na WWW: <<http://kninice.farnost.cz>>
- Tematická encyklopedie Larousse: Umění a literatura*. Praha: Albatros, 1999. ISBN 80-00-00798-3

Seznam zkratek

Starý zákon

Gn	Genesis
Matouše	
Ex	Exodus
Lv	Levitikus
Nm	Numeri
Dt	Deuteronomium
Joz	Jozue
Sdc	Soudců
Rt	Rút
1, 2 Sam	dvě knihy Samuelovy
1, 2 Král	dvě knihy Královské
1, 2 Kron	dvě knihy Kronik
Esd	kniha Esdrášova
Tob	Tobiáš
Jdt	Judit
Est	Ester
Job	Job
Žl	Žalmy
Přís	Přísloví
Kaz	Kazatel
Pís	Píseň
Moudr	kniha Moudrosti
(Apokalipsa)	
Sir	kniha Sirachovcova
Iz	Izaiáš
Jer	Jeremiáš
Pláč	Jeremiášův Žalozpěv
Bar	Baruch
Ez	Ezechiel
Dan	Daniel
Oz	Ozeáš
Joel	Joel
Ám	Ámos
Abd	Abdiáš
Jon	Jonáš
Mich	Micheáš
Nah	Nahum
Abk	Abakuk
Sof	Sofoniáš
Ag	Ageus
Zach	Zachariáš
Mal	Malachiáš
1, 2 Mak	dvě knihy Makabejské

Nový zákon

Mt	evangelium podle
Mk	evangelium podle Marka
Lk	evangelium podle Lukáše
Jan	evangelium podle Jana
Skt	Skutky apoštolů
Řím	list Římanům
1, 2 Kor	dva listy Korint'anům
Gal	list Galat'anům
Ef	list Efezanům
Fil	list Filipanům
Kol	list Kolosanům
1, 2 Thes	dva listy Thesaloničanům
1, 2 Tim	dva listy Timotejovi
Tit	list Titovi
Filem	list Filemonovi
Žid	list Židům
Jak	list Jakubův
1, 2 Petr	dva listy Petrovy
1, 2, 3 Jan	tři listy Janovy
Jud	list Judův
Zjev	Zjevení sv. Jana

Seznam příloh

- Příloha I. Fotografie obrazu – celý obraz
- Příloha II. Fotografie obrazu – detail Ježíše
- Příloha III. Fotografie obrazu – detail Nikodéma
- Příloha IV. Fotografie obrazu – detail knihy, na kterou ukazuje Nikodém

Abstrakt

KODÝTKOVÁ L. *Umění jako interpretační proces*. České Budějovice 2011. Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích. Teologická fakulta. Katedra biblických věd. Vedoucí práce A. Mackerle.

Klíčová slova: Baroko, Bible, Diecézní muzeum Brno, Ignác Viktoriin Raab, Jan, Janovo evangelium, Ježíš, Ježíšova rozmluva s Nikodémem, Malířství, Nikodém, Rokoko, Umění

Práce se zabývá významem umění v interpretačním procesu biblických témat. Rozebírá obraz Ignáce Viktoriina Raaba „Ježíšova rozmluva s Nikodémem“ a srovnává ho s odpovídajícím textem z Janova evangelia (Jan 3,31–21). Nalézají se zde interpretace daného biblického textu včetně srovnání ekumenického překladu bible a Jeruzalémské bible. Daná část textu evangelia je podrobně rozepsána a analyzována. Část zabývající se obrazem předkládá obraz doby a specifikaci uměleckého směru baroko a rokoko. Přináší informace o autorově životě a jeho díle. Podrobně rozebírá obraz po stránce umělecké. V poslední části práce se nachází porovnání obrazu a evangelia.

Abstract

Art as a process of interpretation

Key words: Barocco, Bible, Diocese Museum Brno, Ignac Viktoriin Raab, John, John's Gospel, Jesus, Jesus talk to Nicodem, Nicodem, Rococo, Art

The thesis deals with significance of art interpreting biblical themes. It analysis a picture Jesus talk to Nicodem by Ignac Viktoriin Raab and compare that picture with corresponding part of John's Gospel (John 3,31–21). There also can be found an interpretation of this part of Bible and compararion of this part between ecumenical Bible and Jerusalem Bible. Concerned part of the Gospel is also described and analyzed closely. The part concerned in picture itself contained description of the epoch and specification of the barocco and rococo style. It brings informations about the artist, his life and his work. It analyses the picture closely in the artistic aspect. The last part of the work compares the picture with the corresponding part of Bible.